

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

August F. Schmidt: Tingskriver Jacob Kloppenburg.

Arkivar, cand. mag. Peter Kr. Iversen: Træk af Ballums Historie indtil 1660.

Hans Hansen Toft, Barsmark: Sønderjyder i Kalifornien.

Den kloge Kone i Aventoft: Samleren.

**Sæby og Omegns
Sparekasse**

SÆBY

Aktieselskabet
Sæby Bank

SÆBY

**Landbostandens
Sparekasse**
Nykøbing F. Tlf. 197 - 119

Aktieselskabet
Landbobanken i Skive
SALLING BANK
Kontortid: 9-12 og 2-5
Lørdag 9-2.
Telefon 700 . Skive.

Aktieselskabet
**Banken for Hobro
og Omegn**

Aktieselskabet
STRUER BANK
STRUER

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

Graasten Bank A/S
Kontortid 9-12 & 2-4
Lørdag 9-1
GRAASTEN

Tønder Landmandsbank A/S

Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns
Bylderup Bov - Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

Rødning Bank
Aktieselskab
Rødning

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10-3 Telefon 516 og 517
Skanderborg

**Sparekassen
for Haderslev Byes Omegn**
Telefon 2133, 2 Linier.
Postgiro 8356.
HADERSLEV.

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Telefon 2 og 502

Kontortid 10-12 og 14-17

Horsens Landbobank A/S
Kontortid 9¹/₂-12¹/₂ og 2¹/₂-4¹/₂
HORSENS

Sparekassen i Nykøbing paa Falster

Indskudskapital ca. 41 Mill. Kr.

Reserver ca. 4 Mill. Kr.

Telefon 216

Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Reserveret

„B“.

Sparekassen for Skagen og Omegn

Telefon 57

Skagen

Ny jydsk Kjøbstad-Creditforening

Telefoner 4046 - 4047 - 4048

Aarhus

Aktieselskabet
Handels- og Landbrugsbanke

Silkeborg

Telf. 1024 14 Linier

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

Støt dansk Industri

A/S P. SCHOU & CO

TRÆLASTHANDEL

Kolding

(Grundl. 1840)

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

A. Schjøth

Rør & Sanite

Vejle

NAKSKOV
SKIBSVÆRFT
NAKSKOV DANMARK

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

P. Conradsen

Teknisk Maskinforretning
Telefon 900
Frederikshavn

Adda

Korsetterne virker slankende,
sidder eminent og er beha-
gelige i Brug.

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1943 if. Dansk
Oplagsk. **16.463 Eksempl.**

Akциденstrykkeri, Lystryksanstalt, Clichéfabrik, Bogbinderi

Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.

Hovedstadskontor: Axelborg, Telf. Palæ 4758.

Bornholms Avis og Amtstidende

Telefon
136 - 636 - 836 - 936

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Skive Folkeblad

SKIVE

Ajdske Tidende

Oplag:

Hverdage ca. 21.000 Eksp.

Syd- og Sønderjyllands
største Blad.

Søndage ca. 23.300 Eksp.

Grenaa Folketidende

Djurslands ældste, største og
mest udbredte Blad

Lolland-Falsters

Stiftet

Stifts Tidende

1805

Hovedkontor: Nykøbing Falster

Landsdelens ældste Blad

TID ENDE

FOR NAKSKO, MARIBO OG RØDBY

Lollands største Dagblad

Roskilde Dagblad Byens og Egnens Blad
*Søger De Husassistent eller anden Medhjælp, da averter i
Roskilde Dagblad. Søger De Plads i Nærheden af Køben-
havn, faar De den bedst gennem en Annonce i Roskilde
Dagblad. Vort Trykkeri leverer Tryksager af enhver Art.
Telefon Roskilde 601 (2 Linier).*

Lolland-Falsters Folketidende

Stiftets største Blad

Nykøbing F.

Fyens Stiftstidende

ODENSE

Maribo Amtstidende

MARIBO

Holbæk Amtstidende Odsherreds Tidende

Enhver Bilist kender Holbæk Amts gode Veje — enhver

Annoncør kender den gode Vej til Kunderne i Holbæk Amt.

Telefon Holbæk 71

Telefon Nykøbing 7

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker

Aktieselskab

Fredericia

TEKSTILFABRIK

Import En gros

Herning.

Frederikshavn
Mælkeforsyning

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

Tønder Mejeri

Telefon 186

TINGSKRIVER JACOB KLOPPENBURG

Af August F. Schmidt.

Den nordslesvigske Kloppenborgslægts Stamfader, Tingskriver *Jacob Kloppenburg* var fra *Heide* i Nord-Ditmarsken, hvor han blev født den 9. Febr. 1747. En Familietradition fortæller, at hans Fader var Daglejer. En Dag, han gik og gravede Grøfter ude i Engene, kom Sønnen Jacob ud til ham. Faderen giver ham et Pengestykke, han havde hos sig og siger: »Køb dig derfor en god Bog. Saa kan det være, du kan blive i Stand til at faa en Stilling, saa at du ikke skal gaa og grave Grøfter saadan som jeg!« Meget tyder paa, at Sønnen har adlydt Raadet. Uddannelse maa han have faaet paa en eller anden Maade, og hans Vej gik nordpaa. Det vides, at han blev Privatlærer i Aalborg, siden i Slesvig og fra 1786 i København. Han har udnyttet sin Tid godt; thi i 1785-86 kunde han (i Slesvig) udgive et omfattende og detailrigt Værk: »*Geographie für Jedermann, insonderheit für die Jugend*« I-II. Et Par Aar senere (i 1787) udgav han Værket paa Dansk, for største Delen en Oversættelse af den tyske Udgave. Dog er Afsnittene om det danske Rige i den danske Offentliggørelse helt omarbejdede og meget stærkt forøgede. Den danske »*Geographie for Enhver, især for Ungdommen*« I-II er tilegnet A. P. Bernstorff.

Med stor Flid har Jacob Kloppenburg indhentet geografiske Oplysninger fra mange tyske og danske Værker. For vort Lands Vedkommende har han naturligvis især benyttet Erich Pontoppidans og Hans de Hoffmanns »*Danske Atlas*« I-VII (1763-1781), Forløberen for Traps Danmark. Ogsaa Hansens Statsbeskrivelse over Hertugdømmet Slesvig og Holsten har Kloppenburg anvendt. Han fulgte i det hele godt med i den nyeste geografiske Litteratur, hvorfor hans store Værk (hen imod 1000 Sider) med sine gode Registre var en nyttig Haandbog for sin Tid. Det er sikkert blevet læst flittigt af interesserede Mennesker og har

i jævne Hjem uden Tvivl fyldt et Savn. Der er kun Tekst i Bøgerne, ingen Kort, og man finder i dem Oplysninger om snart sagt alle Verdens Lande. Kloppenburg har flittigt udnyttet andres Værker og har næppe besiddet Forudsætninger for at kunne øve Kritik mod det læste, som han har afskrevet og udnyttet efter bedste Evne i sin Geografi, der er mærkelig lidt fyldt med Anekdoter og Kuriosa, hvorfor den ikke kalder paa Smilet, saaledes som det saare ofte er Tilfældet med det store danske geografiske Værk, som *Henrich Ovesen Pfluge* i 1707 udsendte under Titlen: »Danske Pillegrim«¹⁾.

Kloppenburgs Geografi blev meget godt modtaget. Paa den tyske Udgave fik han før Trykningen 628 Subskribenter alene i Hertugdømmene, paa den danske 757, hvoraf alene 437 i København og 207 i Norge. Subskribentlisten findes i begge Udgaver. I en Anmeldelse af Værket i »Kjøbenhavnske lærde Efterretninger« (1792), 792-93 af Amanuensis ved Det kgl. Bibliotek, Friedrich *Ekhard* (1744-1819), ydes der Kloppenburg anerkendende Ord for hans Flid og Belæsthed og for, at han har de nyeste Oplysninger med i sin Fremstilling. Ekkard sammenligner »Geographie for Enhver« med andres lignende Værker og finder herved Lejlighed til paa forskellige Omraader at rose Kloppenburgs Arbejde, der besidder adskillige Fortrin fremfor andre geografiske Haandbøger. Saaledes har Kloppenburg vedføjet Udtale til de engelske Navne. Det nævnes endvidere, at Værket er det første indenfor Geografien, der indeholder statistiske Oplysninger om Danmark, bl. a. er meddelt Amternes Tønder Hartkorn.

»Geographie for Enhver« saa vel som alle de andre geografiske Bøger, Ekkard nævner, er naturligvis nu aldeles forældede.

Kloppenburgs Værk gav Anledning til Udgivelsen af et anonymt Skrift: »Samtale imellem Fader og Søn om nye Bøger« (København 1787. 16 Sider)²⁾, hvori der railleres noget over, at Kloppenburg har skrevet sin Geografi paa Tysk (i første Omgang), ligesom der ogsaa fremsættes kritiske Bemærkninger om, at Forfatteren har skrevet for meget ud af Büschings tyske Geografiværk. Det anonyme Skrift er uden Betydning og blottet for Vid. Det anfører kun Kloppenburgs Navn i Forkortelse, men man kan dog ikke tage Fejl af, at det er hans Værk, der er Replikkernes Genstand. I 1787 indgav Kloppenburg til Efterslægtsselskabet et Forslag om at udarbejde en Geografi for Almuen, men Forslaget vandt ikke Bifald.³⁾ Endvidere paatænkte han at udar-

1) Om Pfluge og hans Værk se Danske Studier 1936, 71-78.

2) Jfr. Morgenposten 2. Aargang 1787, 16.

3) Fr. Bokkenheuser: Efterslægtsselskabet. 1786-1836 (1896), 24.

bejde en »Topographisk, historisk-politisk Beskrivelse over Danmark, Norge og Hertugdømmerne«, men den udkom ikke.⁴⁾ Derimod fik han i 1789 offentliggjort en »*Dansk geographisk Tabel over hele Europa*« (København), i Folioformat.⁵⁾

Det var maaske det geografiske Forfatterskab, der var Aarsag i, at Jacob Kloppenburg i 1790 fik Stillingen som *Tingskriver* i *Frøs og Kalslund* Herreder (Haderslev Amt). Hans første Bopæl var her i *Gramby*. Kloppenburg var gift to Gange. Navnet paa hans første Hustru kendes ikke. Hun var fra Nørrejylland. Hun blev i sit Ægteskab med Tingskriveren Moder til den senere Officer, *Jacob Hansen Kloppenburg*, der fødtes 13. Januar 1793. Hun døde ikke længe efter sin Søns Fødsel. 1798 giftede Jacob Kloppenburg sig anden Gang. Hans nye Hustru hed *Anna Cathrine Otzen* og var født 8. Februar 1772 i Haderslev som Datter af Tobaksfabrikant Diederich Otzen. Hun blev en god og kærlig Moder for sin Stedsøn og blev selv Moder til to Sønner: *Hans Diderik* og *Johannes Kloppenburg*.

Det var ikke nogen helt almindelig Tingskriver, der i 1790 kom til Gram. Jacob Kloppenburg var en begavet Mand, læselysten og efter Tidsforholdene ejede han en betydelig Bogsamling, hvoraf endnu en Del findes bevaret, og hvis vigtigste Værk er Baumgartens Oversættelse af en engelsk Verdenshistorie paa 20 Kvartbind a 14-1500 Sider.⁶⁾

Det nationale Sindelag i Tingskriverens Hjem har vel næppe kunnet være udpræget dansk, naar man betænker, at Husfaderen var fra Ditmarsken, og selv efter at han havde faaet sin Bopæl i Nordslesvig, blev han ved at tale Tysk, i alle Tilfælde med sin ældste Søn. Ganske vist omtaler han i Forordet til den danske Udgave af sin Geografi Danmark som »mit elskede Fædreland«, men denne Udtalelse er vel næppe andet end et Udtryk for loyal Hengivenhed overfor Konge og Øvrighed. Hos hans Børn gav det danske Sindelag sig — som bekendt — stærke Udslag.

Tingskriveren var ivrig med i den herrnhuttiske Bevægelse, hvis Udsendinge stadig fandt Modtagelse og Ophold i hans Hus saa vel som hos hans Svigerfader, Fabrikant Otzen i Haderslev.⁷⁾ Tingskriverhjemmet var derfor præget af det inderligt fromme Liv, der ud-

4) Jfr. Adresseavisen 1789, Nr. 90.

5) H. Ehreneron-Müller: Forfatterlexikon omfattende Danmark, Norge og Island indtil 1814. Bind IV (1927), 432-33. IX (1932), 341. D. L. Lübker og H. Schrøder: Lexikon der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen und Eutinischen Schriftsteller von 1796 bis 1828 (Altona 1829), 303.

6) Thade Petersen: *Jacob Kloppenburg* (Sønderjydske Aarbøger 1925, 108-115).

7) J. Brodersen: *Fra gamle Dage* (1912), 91.

foldede sig i de herrnhuttiske Kredse, og vel ikke mindst Husmoderen, Anna Cathrine Otzen, har øvet en Indflydelse paa Børnene, der herved fra Barndomshjemmet medtog et kristeligt Præg, som senere kom til at betyde meget for dem. En litterær Frugt af Tingskriver Kloppenburgs religiøse Optagethed var hans Bog: »*Ansprache eines Bibelfreundes an seine Brüder*« (Haderslev 1818, 40 Sider), der vidner om megen Læsning og godt Kendskab til den hellige Skrift. Den paa Tysk skrevne Bog bestaar fortrinsvis af en Sammenstillen af en stor Mængde Bibelsteder, og den har især til Hensigt at gøre opmærksom paa Broderskabsfølelsen mellem Menneskene, et Thema, der ofte blev behandlet ved Møder i herrnhuttiske Kredse, hvor man var »Brødre« og »Søstre«. Dette Jakob Kloppenburgs religiøse Skrift er dagtegnat *Harreby 2. 5. 1818*. Til denne Landsby var Tingskriveren flyttet før 1816. Han kom her til at eje ikke mindre end to Gaarde, *Harrebygaard* og en anden Gaard, der stadig er Kloppenburgslægtens Eje.

Trods den stærke kristelige Paavirkning, Tingskriveren havde mødt og som ogsaa optog ham stærkt, var han dog en barsk og hidsig Natur, hvad man faar gode Oplysninger om i Sønnen, Løjtnant *J. H. Kloppenburgs* omfangsrige og værdifulde Mindebog: »En gammel Soldats Erindringer« (2. forøgede Udgave 1872), hvor man særlig lægger Mærke til Faderens Stejlhed og Modstand over for Sønnen, der — efter at være blevet opdraget i Christiansfeld og have været paa Tønder Seminarium — ønsker at gaa den militære Løbebane. Da Sønnen endelig faar Faderen til at give efter, er det med følgende Ord: »Godt! nu skal Du faae din Villie; men betænk, hvad jeg nu siger Dig, og sikkert vil holde! Jeg er døv, jeg er stum og jeg er blind for enhver Klage, Du siden kommer med, naar Du fortryder, at Du blev Soldat«. Og da han tog Afsked med ham i Haderslev, gav han ham som Rejsepenge til Wedel ved Altona 4 Specier med de Ord: »Her har du de sidste Penge, du faar af mig«. Først et Aars Tid senere, efter at Sønnen under Krigen 1813 havde vist sig som en saa modig og snarraadig Soldat, at hans Officerer lagde Mærke til ham og roste ham, forsonede Faderen sig med ham. Det er meget karakteristisk at læse om Tingskriverens Modstand mod Sønnens Soldaterinteresser og hans endelige Overgivelse til Sønnen, hvem han omfavner rørt og siger: »Alting er nu glemmt, og vær velkommen! bliv ved at være brav og din Konge tro!«⁸⁾

Tingskriver Kloppenburg, af hvem der findes en Silhouet i Sønderjydske Aarbøger 1925, 108, døde den 26. Februar 1828, medens hans Hustru overlevede ham til den 16. April 1853.

8) H. Kloppenburg: En gammel Soldats Erindringer, 12-16, 74-80.

Det er let hos Tingskriveren at finde de Karaktertræk og Evner, der gik i Arv til hans Efterkommere. Personlig Dygtighed, kristeligt Sindelag, Skriveevne, Selvsikkerhed, Stejlhed, Følsomhed, Hjælpsomhed og vel endnu flere personlige Egenskaber. I det hele har Kloppenborgslægten betydet meget i Nordslesvigs »ideelle Hjørne«, ikke mindst for Danskheden.⁹⁾

Jacob Kloppenburgs Evner som Skribent fik navnlig den ældste Søn *Jacob Hansen Kloppenborg* (1793-1876) i Arv. Denne overmaade tiltalende, brave, retsindige og modige Vagtmester fortæller meget udførligt og med den Selvsikkerhed, som en god Samvittighed altid giver, sit Livs mangehaande og spændende Oplevelser i sine — tidligere nævnte — Memoirer: »*En gammel Soldats Erindringer*«. ¹⁰⁾ Hans Broders Dattersøn, *H. D. Kloppenborg-Skrumsager* (1868-1930), besad ogsaa litterære Evner.¹¹⁾ Han gjorde sig saaledes bekendt som Skribent bl. a. med Skuespillet: »*Landeværn*« (1927), hvori skildres Kampen om den sønderjydske Jord i dens skiftende Faser fra Tiden omkring Artikel 5's Ophævelse og til den økonomiske Krise efter Genforeningen, samlet om en enkelt Gaards og en enkelt Slægts Skæbne.¹²⁾

Tingskriverens ældste Søn af andet Ægteskab: *Hans Diderik Kloppenborg* (1802-1882) kom ogsaa til at øve en mærkbar Indsats i sine Omgivelser. Som Storbonde i *Københoved* fik han, myndig, robust og temperamentsfuld som han var, snart en Sognekonges Stilling. Han var i Besiddelse af samme Stædighed som sin Fader, naar Børnene vilde noget andet end det, han ønskede. Men ogsaa *H. D. Kloppenborg* maatte give efter, da han ikke formaaede at ændre sin Datter *Anne Marie Kloppenborgs* Beslutning om at gifte sig med *Jørgen N. H. Skrumsager* (1841-1921).¹³⁾ Ved den Arrild Præst, *Anders Ørbechs*, Hjælp blev Parret viet den 31. Januar 1866.¹⁴⁾ Der er mange Træk overleverede om Kloppenborgerne — ikke mindst *H. D. Kloppenborgs* Optreden mod Datterens Giftermaal — der henleder Tankerne paa

- 9) Medens Tingskriveren skrev sit Navn Kloppenburg har hans Efterkommere naturligvis alle brugt Formen Kloppenborg.
- 10) Om Løjtnant *J. H. Kloppenborg* se Dansk biografisk Leksikon XII (1937), 543 (af *H. F. Petersen*).
- 11) *H. D. Kloppenborg-Skrumsager* har uden Tvivl ogsaa arvet litterære Gaver fra sin Fader *Jørgen N. H. Skrumsager*, der bl. a. i Sprogforeningens Almanak har offentliggjort skriftlige Bidrag.
- 12) Se Biografisk Leksikon XII (1937), 543-45 (af *Hans Lund*).
- 13) Om *H. D. Kloppenborg* og *J. N. H. Skrumsager* se *Hans Lunds Biografier i Biografisk Leksikon XII* (1937), 542; XXII (1942), 197-199.
- 14) Se nærmere *Thade Petersen* i *Sønderjydske Aarbøger* 1925, 122-24 og min Afhandling om *Anders Ørbech* i *Sønderjydsk Maanedsskrift* 1940, 241-42 (ved Henvisninger).

visse Sagaskikkelser og paa de Storbønder, *Jakob Knudsen* skildrer i sin Roman »Sind« (1903). Ved H. D. Kloppenborg-Skrumsagers Død i 1930 skrev *M. Refslund Poulsen* i Højskolebladet 17. 10. 1930 (optrykt i Hejmdal 18. 10., 20. 10. 1930) en værdifuld Karakteristik af den afdøde Storbonde og Politiker. Heri fremdrog Refslund Paulsen adskillige Træk om sønderjydske Bondeskikkelser, der straks erindrede om Jakob Knudsens »Sind« eller de islandske Sagaer. Refslund Poulsen gjorde dog kun opmærksom paa Ligheden med Sagaskikkelserne,¹⁵⁾ og saafremt man forestiller sig de gamle islandske Fristatsmænd som granvoksne og hærdebrede Kæmper med et myndigt og selvsikkert Ordvalg, er det jo en betydelig Overensstemmelse mellem dem og visse slesvigske Storbønder, iblandt hvilke Kloppenborgerne fortrinsvis maa nævnes. —

Det inderlige Kristenliv, der levedes i Tingskriverhjemmet, var en Arv, som den yngste af Sønnerne, *Johannes Kloppenborg* (1805-1878) navnlig overtog. Han fik den ene af Faderens Gaarde i Harreby. Denne Gaard overtog Sønnen *Jacob Kloppenborg* (1835-1925), der igen overlod den til sin Søn *Peter Kloppenborg* (f. 20. Januar 1879).¹⁶⁾ Danskhed og grundtvigsk præget Kristenliv har været Grundpiller i det Kloppenborgske Hjem i Harreby, hvad man kan finde nærmere Oplysninger om i *Thade Petersens* Værk: »De sønderjydske Frimenigheders Historie« (1924) saa vel som i hans Udgave af *Jacob Kloppenborgs* Erindringer i *Sønderjydske Aarbøger* 1925, 108-146.

15) Jfr. min Bog: *Jakob Knudsen* (1936), 22-31, 52.

16) Af andre kendte Folk indenfor Slægten kan nævnes Foregangskvinden, Fru *Jutta Kloppenborg-Skrumsager* (f. 1873), København, og *Niels Skrumsager* (f. 1880), Visby Hedegaard, Børn af *Jørgen N. H. Skrumsager*, København.

TRÆK AF BALLUMS HISTORIE INDTIL 1660.

Af Arkivar, cand. mag. Peter Kr. Iversen.

I den katholske tid ejede Ribe bispestol saa godt som hele Ballum sogn, ligesom den ogsaa i nabosognene havde store ejendomme og besiddelser (f. eks. Møgeltønderhus, det senere Schackenborg, og Trøjborg, der ganske vist kun var pant). Vi har vidnesbyrd om, at bispestolen allerede i tiden før 1250, altsaa helt tilbage til Valdemar Sejrs tid, har ejet gods i Ballum sogn, og at de ærværdige kirkeherrer efterhaanden har udvidet disse besiddelser, til hvis faste midtpunkt en borg, Brinkgaard, opførtes. Borgen blev imidlertid nedbrudt i sidste halvdel af det 16. aarhundrede, og vi er ikke i stand til at forestille os hvorledes den har set ud. Den har haft sin plads paa en banke tæt ned mod engene i den østlige del af sognet, lidt syd for Mølby, og man vil her endnu kunne finde rester af middelalderligt murværk.

Hele middelalderen igennem boede biskoppernes lensmænd eller fogder her. Den første, hvis navn man kender, var Georg Hansen, der antagelig har levet omkring 1300. Senere har gaarden en tid lang været øde, men i sidste halvdel af 14. aarhundrede maa den være blevet genopbygget, idet der fra 1388 er opbevaret et regnskab over indtægt og udgift af bispegaarden med underliggende gods, og hvoraf det fremgaar, at lensmanden paa dette tidspunkt hed Kristjan Jakobsen. Det ses endvidere, at ogsaa en del gods paa Rømø hørte ind under Brink, og at gaarden har været befæstet, idet der underholdtes en lille besætning, deriblandt en »fyreskyth«. Af senere fogder fra middelalderen nævnes Oluf Stagerskov 1492. og 1494, medens væbner Jesper Pedersen var foged i aarene omkring 1501-10.

Ved reformationen overgik Brinkgaard som alt andet gejstlig gods til kronen, og fra nu af er det kongens foged eller lensmand og ikke biskoppens, Ballumbønderne skal betale deres landgilde og yde deres hoveri til. Den sidste biskoppelige og den første kongelige lensmand

var Jørgen Hansen, der ved kongebrev af 29. 8. 1537 fik Brinkgaard for et tidsrum af 4 aar mod at betale de samme afgifter til lensmanden paa Riberhus, som han hidtil havde ydet til biskoppen, og et par aar senere faar han og hans hustru, fru Bege, lov til at beholde Brink for deres levetid, naar de aarlig deraf vil yde 1 td. smør, 12 td. havre og 12 mk. lb. til Riberhus. Senere er denne afgift imidlertid blevet sat noget i vejret, idet Riberhus jordebog fra 1562 fortæller, at der af Brinkgaard skal ydes 30 rdlr. 5 sk. lb., 6 fjerding smør samt 24 ørte 1 skp. havre.

Den længstlevende af ægtefællerne, fru Bege, maa være afgaaet ved døden i 1562, idet der i et kongebrev dat. 17. 5. 1562 siges, at kronens gaard Brink er ledig, og det befales i samme brev lensmanden paa Riberhus, hr. Niels Lange, at lægge gaarden ind under sit len og at sætte bønder derpaa, som kan svare kronen aarlig landgilde. Saa snart Niels Lange har faaet truffet aftale med bønderne, udsteder Frederik II 11. 11. 1562 brev vedrørende Brink, ifølge hvilket bønderne selv overtager hovedgaarden med dens jordtilliggende i fæste. Det hedder i brevet, at kongen af synderlig gunst og naade tillader, »at vore undersaatte, menige bønder, boendes udi Østerende-Ballum, Vesterende-Ballum, Bodsbøl-Ballum, som er 48 mænd, maa bekomme vor og kronens gaard Brinkgaard og samme gaards ejendom skifte og dele dem imellem, og den siden altid have, nyde, bruge og beholde til de gaarde, de bor i, undtagen Brinkmølle med sit tilliggende. Desligeste har vi undt og tilladt, at forskrevne vore undersaatte maa afbryde alle de huse, som er bygget paa forskrevne Brinkgaard og bortføre dem og bruge dem til deres egne gaardes forbedring undtagen et stenhuse, som staar paa samme gaard, hvilket os elskelige hr. Niels Lange, ridder, vor mand, raad og embedsmand paa vort slot Riberhus skal lade nedtage og det siden forunde os til bedste«. Som vederlag for Brinkgaard skal kongen aarlig og i rette tid have tresindstyve gode og uforfalskede jochimsdaler foruden den skyld og landgilde, bønderne allerede giver af deres gaarde. Landgilden androg ifølge jordebøgerne 1537-38 og 1562 20 sk., 3 ørte byg, 1 ørte havre, 1 svin, 1 gaas og 2 høns af hver gaard.

Før overtagelsen af hovedgaardslandet havde Ballum-bønderne maattet yde avlingshoveri til Brinkgaard. Vi er saa heldigt stillede, at vi er i besiddelse af en fortegnelse fra 1. halvdel af det 16. aarhundrede, der fortæller os, hvor meget hoveri hver enkelt gaard skulde yde, og det bemærkes, at det tilmed er de ældste oplysninger, vi overhovedet har vedrørende hoveriets omfang i Danmark. I denne fortegnelse hedder det, at der af hver gaard skal ydes tre gangdage og 15¹/₂ spanddage, d. v. s. at hver gaard tre dage om aaret skal sende en mand op til arbejde

paa hovedgaarden og 15¹/₂ dage et spand heste med kusk. I de første aartier af det 16. aarhundrede har man forsøgt at udvide hoveriet, hvilket fremgaar af, at bønderne klager over, at de tillige maa yde arbejde til Riberhus, og disse klager naar helt frem til rettertinget, der svarer til vor tids højesteret, og som dømmer, at bønderne kun skal yde det oven specificerede hoveri og ikke forrette arbejde til Riberhus. Ifølge Riberhus lens jordebog 1562 maa bønderne dog paa dette tidspunkt forrette nogle gangdage med rensning af Riberhus' grave samt udføre nogle ægter, men samtidig er de som oven nævnt ved overtagelsen af Brink ladegaard sluppet for avlingshoveriet hertil.

I tiden 1562-79 fortæller kilderne ikke ret meget om Ballumbønderne og deres daglige færd. Dog har vi oplysninger om, at der i denne tid var nogle stridigheder om tiendeydelsen med den kapellan, der udførte de kirkelige handlinger i sognet. Bønderne havde i nogen tid ydet deres tiende i skæppen, d. v. s. i rent korn, men kapellanen klager over, at han kommer til kort herved og henviser til, at den skæppe, bønderne regner med, er noget mindre end tilbørlig. Sagen indankes for kongen, der i et aabent brev af 15. 3. 1579 bestemmer, at kapellanen for fremtiden skal have sin tiende i kærven, d. v. s. i neget, en ordning, der var til skade for bønderne, idet de herefter i høstens tid ikke kunde køre kornet ind, førend kapellanen paa marken havde udtaget sine neg.

De relativt rolige tilstande i Ballum hører imidlertid op 1579, da Peder Rantzau paa Trøjborg faar livsbrev paa Ballum birk, ligesom det bestemmes, at hans søn Daniel maa beholde birket i 10 aar efter hans død. Den eneste afgift, de to Rantzauer skal yde, er at tjene riget med to rustede heste. For bønderne betyder denne overdragelse, at de nu ikke længere skal yde landgilde, ægt og gangdage til Riberhus, men til Peder Rantzau, der snart skulde vise sig at være en meget streng herre. 1586 kommer han i konflikt med nogle enker, hvem han vilde tvinge til at betale indfæstning, til trods for at kongen havde udstedt bestemmelser, hvori det utrykkeligt fastsloges, at en enke skulde have lov til at beholde gaarden efter sin afdøde mand uden igen at betale indfæstning. Samtidig føler samtlige bønder sig foranlediget til at klage til kongen over, at de over al maade og billighed besværes med at gøre ægt, pløjning og andet arbejde til Trøjborg. Navnlig er de utilfredse over det meget ekstrahoveri i anledning af Peder Rantzaus store byggearbejder paa Trøjborg, samt over at de desforuden maa yde hoveri til en del andre af hans gaarde. De fortæller, at de som følge af dette svære hoveri maa forsømme deres egen avl og eget arbejde, og de frygter, at de med tiden vil blive nødsaget til at forlade hus og gaard. De henvender sig derfor til kongen med anmodning om, at han vil drage

omsorg for, at de kan nøjes med det hoveri, de har været vant til fra arilds tid. Overfor bøndernes klage fremholder Peder Rantzau imidlertid, at naar det nye Trøjborg bliver færdig i løbet af sommeren vil de slippe for bygningshoveriet, og vedrørende avlingshoveriet lover han, at de, hvis de vil pløje og ligeledes køre møg to dage om foraaet og efter høsten, ikke skal blive yderligere besværede. Da dette løfte bliver fremholdt overfor bønderne, svarer de, at lignende løfter tidligere var afgivet af Peder Rantzau paa deres begæring, men de var aldrig blevet overholdt af ham. Saa snart bønderne var kommet hjem fra hovarbejde paa Trøjborg, var de igen blevet tilsagt, ikke alene til pløjning, men ogsaa til høstarbejde og lange rejser og ægter, skønt to dages pløjning var mere end besværlige nok, idet de maatte sende deres folk afsted med hestene eller øksnene dagen i forvejen, og naar de to dages pløjning var udført, kunde bønderne ikke bruge de udasede heste og øksne til deres eget arbejde den dag, de vendte hjem, hvilket maa forstås saaledes, at bønderne for at forrette to dages hoveri maatte undvære deres heste eller øksne 4 dage hjemmefra. Meget tyngende maa dette hoveri dog ikke have været for dem, idet de erklærer sig villige til at yde det, naar de saa maatte blive forskaanet for andet arbejde. Kongen henstiller til Peder Rantzau, at han, om det er muligt, skal skaane bønderne mere, end han hidtil har gjort, og understreger tilsidst, at Peder Rantzau skal behandle sine Ballumundersaatte saaledes, at de kan forblive ved magt, og selv om de er overladt ham lige saa frit, som hans eget arvegods, paabyder forleningsbrevet ham dog at holde dem ved lov, skel og ret,

Denne henstilling fra kongen til Peder Rantzau har dog aldeles ikke været efter dennes hovede. Han har derfor i en personlig henvendelse til kongen afvist de beskyldninger om bondeplageri, der var rettet mod ham; han har fremhævet, at byggearbejdet paa Trøjborg nu var færdigt, og bønderne derfor ikke længere kunde blive besværet med ægt og arbejde hertil. Han faar da udvirket, at bønderne ikke skulde nøjes med de to dages pløjning og to dages møgægt foraar og efteraar, men at de ogsaa skulde yde andet hoveri, hvilket fremgaar af et kongebrev til Ballumbønderne 6. 7. 1586. Disse vil imidlertid ikke høre tale om det forøgede hoveri, og det ses, at Peder Rantzau har maattet anklage dem for saavel herreds- som landsting for ulydighed og ogsaa faaet dem dømt derfor, men de har øjensynligt ikke respekteret disse domme. Han kommer derfor ind paa den tanke at genopføre den nedbrudte Brinkgaard og lade bønderne yde hoveri hertil, hvad de jo havde gjort tidligere, og som han aabenbart har ment lettere har ladet sig gøre. Denne plan gaar kongen dog bestemt imod. Bønderne har kongeligt

brev paa den gamle ladegaard, og dette brev vil kongen ikke uden vigtigere grunde tilbagekalde. Peder Rantzau har derimod ret til at straffe bønderne med bøder paa 3 mk. hver gang, de viser ulydighed med hensyn til hovarbejdet, dog understreger kongen — som ogsaa tidligere — i sit brev til Peder Rantzau (13. 3. 1587), at han skal holde dem ved lov, ret og billighed. At Peder Rantzau har haft besvær med at skaffe arbejdskraft til sine marker, fremgaar endvidere af en bemærkning i Riberhus lens jordebog 1602-03, hvori det hedder, at Peder Rantzau i Ballum sogn har givet »en ganske stor hob« gadehusmænd tilladelse til at bygge og nedsætte sig mod at forrette arbejde til Trøjborg, og det tilføjes i jordebogen, at dette har været birkemændene til »stor og mærkelig skade«. Antallet af huse udgør noget over de tre snese, men heraf betales kun afgift af de 45.

Da denne jordebog blev udfærdiget, var Ballum birk igen gaaet bort fra Trøjborg og lagt direkte under Riberhus (27. 11. 1602), hvor Albret Skeel paa denne tid var lensmand. For bønderne betød denne tilbagevenden til Riberhus, at de nu slap for det forhadte avlingshoveri, dog skulde de, som de jo ogsaa i nogen grad havde gjort, før de kom ind under Trøjborg, yde nogle ægter samt noget arbejde med rensning af gravene omkring Riberhus, og fra 1651 skulde de endvidere hjerne noget hø.

Ballumbønderne har i tiden efter 1600 været meget frit stillede, og de har trods krigenes og havets ødelæggelser i sammenligning med andre egne i økonomisk henseende været velfunderede. Hertil maa aarsagen ikke blot søges i de frodige marskenge, men ogsaa i det forhold, at en del af befolkningen var skippere og handelsmænd, der drev handel paa Holland, som paa den tid var den førende handelsmagt. Mange kostbare og sjældne varer af baade den ene og den anden art blev hjemført over Vesterhavet, medens hollænderne til gengæld aftog de fede stude. Denne handel har givet en ikke ringe indtægt, og en overgang saa det endda ud til, at den skulde tage et stort opsving og Ballum gaa en straalende fremtid imøde. Chhristian IV syslede nemlig i begyndelsen af 1640'erne med planer om anlæg af en købstad, der kunde blive udfaldsporten for handelen paa Holland, og under et ophold paa den slesvigske vestkyst var hans blik blevet rettet mod de naturlige betingelser, Ballum sad inde med for at blive sædet for denne handel. Disse planer blev dog takket være de ulykkelige krigsbegivenheder ikke til noget, og Ballums handel paa Holland kom ikke til at strække sig ud over, hvad der kunde aftages og afsættes i den nærmeste omegn. Til belysning af omfanget af forbindelsen med Holland kan nævnes, at List strømtold 1642-43 blev passeret af ialt 7 Ballumskibe paa tilsammen 155 læster.

De første og største Farmere her ved Vationville var Andreas og Lorenz Hansen fra Sønder Hostrup. Her stiftedes den første danske Forening af Kaptajn Lorenz Cornett fra Aabenraa, en Svoger til Rigsdagsmand Junggreen.

Brødrene Hansen og Struve stiftede den første danske Kirke i Vationville. Den første danske Præst i Vationville var den kendte *Adam Dan*. Han skrev mange danske Salmer og Sange, bl a. »Saa langt, saa lang række Tanker frem, til gamle Mor og mit Barndomshjem!« (Blaa Sangbog Nr. 108). Han prædikede ogsaa i Kirker i Sønderjylland og opholdt sig i Aabenraa hos Junggreen, med hvem han stod i Brevveksling.

Et Bevis for, at man i Vationville er trofaste Danskere, er, at man har foretaget en Indsamling til Forsamlingshuset i Løjt. Et kraftigt dansk Folkeliv er groet op i det solrige Kalifornien, langt fra Østersø og Bøgeskov.

SAMPLEREN

DEN KLOGE KONE I AVENTOFT.

En gammel Kone ved Navn Lene, der boede i Aventoft, var kendt for alle sine gode Raad. Deriblandt var ogsaa et for Engelsk Syge.

De skulde gaa ud og grave en Græstørv op, og den skulde de lægge paa et Bord. Naar Solen saa gik ned, skulde de trække Barnet over Græstørven. Dette gik for sig paa følgende Maade: Der skulde staa én paa hver Side af Bordet, og saa skulde de trække Barnet over Bordet, ned under Bordet og op paa den anden Side igen. Dette skulde de gøre tre Gange i tre Dage. Hvis Barnet saa ikke kom sig, var det forhekset.

Dette har min Bedstemor (Anna Damm i Rodenæs) selv været med til.

Paa en Gaard ved Vesterdige ved Rodenæs, der dengang ejedes af Paul Petersen, havde de i 1885 megen Sygdom blandt Kreaturerne.

En Dag blev deres Hoppe meget syg. De besluttede da at rejse til den kloge Kone i Aventoft. Hun sagde, at de med en tændt Lygte skulde gaa tre Gange omkring Huset og lukke alle Døre og stoppe alle Huller, og naar de havde gjort det, skulde Hoppen nok komme sig.

Dette gjorde de; men da de kom ind i Stalden, saa de, at Hoppen var død. De gik da omkring Huset igen og opdagede, at de havde glemt at lukke Hønehullet.

*Efter den 83aarige Fru Anna Damm, Rodenæs, ved
Christine Petersen, Højer.*

MIDDEL MOD RINGORME OG VORTER.

Naar man har Ringorme, skal man gaa ud ved Solnedgang, og saa skal man stryge hen over dem og sige:

*»Ringorme, svind
som Dug for Solen
og de døde i Jorden!«*

Efter dette skal de forsvinde.

— — —

Naar man har Vorter, skal man gaa ud og lade Maanen skinne paa dem, og saa skal man sige nogle Ord. Efter tre Ugers Forløb vil de forsvinde.

(Fra Rodenæs). Christine Petersen, Højer.

VARSLER OM DØD OG BRAND.

I Aaret 1897 havde min Moder en Broder, der var meget syg. Hver Eftermiddag, naar min Bedstemor sad inde i Stuen, hørte hun raske Trin ude i Forstuen, og hun syntes, at den paagældende havde Støvler paa; men den hverken bankede paa eller lukkede Døren op.

Faa Dage efter døde den lille Dreng, og da de Dagen efter skulde lægge ham i Kisten, kom Præsten, og det var ham, min Bedstemor havde hørt i Forvarsel, thi han havde Støvler paa, og Døren behøvede han ikke at lukke op, thi den stod aaben.

— — —

Min Bedstemor saa hver Aften, naar hun var kommet i Seng, røde Flammer løbe hen ad Loftet. Dette saa hun i 9 Aar, inden min Mor blev født, og den Dag, min Mor fyldte 9 Aar, brændte Huset.

Christine Petersen, Højer.

HEKSEN.

En gammel Mand har fortalt mig, at der i hans Hjemegn boede en Kone, som de troede var en Heks, der kunde forvandle sig til en Kat. Hver Gang hendes Nabo kom ud i Stalden, sad der en sort Kat, og Kreaturerne blev syge. Saa opsøgte de en Heksemester, og da han kom,

sad Katten der igen. Saa tog han en Greb og jog den ind i Benet paa Katten. Den samme Dag blev Konen syg og fik et daarligt Ben; men Kreaturerne blev raske.

Marie Petersen, Korntved.

LYGTEMÆND.

Min Fars Mor var en Aften paa Besøg hos sine Forældre i Bedehuset. (Om »Bedehuset« i Emmerske se Sønderjydsk Maanedsskrift 8. Aarg. Side 9). Da hun om Aftenen skulde tilbage til Korntved, løb hun vild efter en Lygte. Hun troede, det var Lys i Korntved og gik efter Lygten. Til sidst kom hun ned til Vidaaen; saa var Lygten forsvunden. Saa gik hun tilbage igen og kom saa op til Jægerslyst Kro; saa kunde hun finde Vejen hjem.

— — —
Inden Afvandingen kom, kunde man se Lygtemænd løbe om Aftenen i Engene ved Korntved.

Marie Petersen, Korntved.

HUNDEN VARSLER BRAND OG DØD.

Vi havde engang en Hund, som altid stod og tudede imod Syd. Man sagde, at nu skulde den gamle Kone nok dø, da hun var meget syg, og at Hunden kunde se Ligtoget. Men Konen blev rask og rejste til Rørkær, og Hunden kom stadigvæk Kl. 8,30 hver Formiddag og tudede. Men saa en Dag Kl. 8,30 brændte Henrik Petersens Gaard syd for os, og Hunden holdt op med at tude udenfor. Nu begyndte den inde i Gangen nede ved Aftægtet, og nogle faa Uger efter døde min Farmor i Aftægtet.

Marie Petersen, Korntved.

KARLEN KUNDE IKKE KOMME FORBI LEDDET.

Paa Gaarden Toft i Emmerske tjente der en Karl. Naar han skulde hjem til sit Hjem, skulde han forbi et Led, og ved dette Led syntes han, at han ikke kunde komme forbi. Saa blev han forlovet med en Pige fra Nabosognet, og en Aften, han var henne hos hende, hævdede hun Forlovelsen. Af Sorg herover hængte han sig ved dette Led.

Marie Petersen, Korntved.

Haslev Gymnasium - for Drenge

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Helsingø Kost- og Realskole

NORDSJÆLLAND

Skolen er beliggende i en smuk skovrig Egn nær Kattegat. Skolebygningen er ny og tidssvarende. Universitetsuddannede Lærere.

Program sendes.

O. Nelsson

Stenus Kostskole, Holbæk

Rektor Svend Larsen

Fra 1. August 1944 særskilt nyoprettet Gymnasieafdeling for Piger.

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS
Kannikegade 18
Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN
Niels Ebbesensvej 20
Tlf. C. 5036

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

A/s Graasten Kornimport

Mel-, Korn- og Foderstofforretning

Brug Sønderborg Garn fra

A/s Det Nordiske Kamgarnsspinderi

Sønderborg

Køb dansk Arbejde!

Jydsk
Trikotagefabrik A/S

IKAST

NIELS LARSEN'S

TRIKOTAGEFABRIK

Hammerum

Snoghøj Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Rødning Tømmerhandel

Chr. J. Ravn

RØDDING

Harald Bo Bojesen

Boghandel

AABENRAA

Dansk Nellikerkultur

AABENRAA

JESPER NIELSEN

TRIKOTAGEFABRIK

HERNING

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler
Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008

Dyckjær & Christensen

Fiskeeksport

Ringkøbing

BIBLIOTEK

DANSK MASKINOPLAG A/S

(JØRGEN M. HANSEN)
Aabenraa - Telf. 2044

Sønderjyllands ældste og største Specialforretning i Maskiner
for Landbruget.

Aktieselskabet

Holbæk Maskinfabrik

Originale Holbæk Tærskværker og Halmpressere

Holbæk Amts Andels-Svineslagteri

HOLBÆK

Haderslev Klædefabrik

M. Schaumann

HADERSLEV

GRAM

KOLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

HUSK VORE CISTERNER

»Phønix Model 33«, »Ideal 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobbeltskylende).

Maskinfabriken Phønix Odense

Bornholms Maskinfabrik, Rønne

Jernstøberi, Maskinfabrik, Bygningsstøbegods

Hans Jensens Eftf.

Trikotagefabrik

I K A S T

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160

Vejen Telef. 3

Kirkegaard & Co A/S

Trikotagefabrik

HERNING

Hovedkontor:

Selskabets Ejendom

Vesterbro 18 . Aalborg

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer
en gros

Haderslev

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Sø

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Aktieselskabet

*Dampmøllen i
Nykjøbing p. F.*

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Aktieselskabet

Skive Markfrøkontor

Frøavl - Frøhandel

Skive.

Telf. 94. 2 Lin

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispeterov - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

SLEGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

HORSENS HAVN

- ◆ Mange moderne Stykgodskraner.
- ◆ 7,00 m Vanddybde.
- ◆ Havnen kan besejles Dag og Nat.
- ◆ Store Arealer ved Kaj og Jernbanespor ledige til Udleje.

Det kgl. octr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K
Tlf. Cent. 447

**Dansk
Eternit-Fabrik
A/S**

Telefon 4800

A A L B O R G

A/s Kulkompagnie

A/s De forenede
Kalkværker

Thisted

Thisted
Andels-Svineslagteri

Morsø Textilfabrik A/
Telefon 575 (2 Linier)
Nykøbing Mors

Hede Niensens Fabrikker A/
Cykler - Cykledele - Radio
Horsens

Poul Clausen

Brørup - Telf. 179

Stole og Møbler

**Bornholms
Andels-Hørfabrik**

A. m. b. A.

Tlf. 277 — Aakirkeby

Giro 21936

P. Juhl Nielsen

Entrepreneur

Tlf. 213

Gl. Kirkevej 45 . Hernim

Lyngby Cementstøberi

C. M. NIELSEN

TELEFON 330

Fremvej 1b. Gyldendalsvej 6

Åskov Møbelsnedkeri

pr. Vejen.

SØREN OLESEN

**Skive
Tømmerhandel A/
Skive**

A/S Sønderjydske
Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel.
AABENRAA

Midtjyllands Ægeksport

ved A. Tornvig-Jensen.

BRANDE Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

Per Nielsen

Stenhuggeri

Gravmonumenter

Søndergade 8 o.

Horsens

Telefon 963

Aktieselskabet

SIMON BRØND & CO.

Barnevognsfabrik

Vejen.

Vestergaard Poulsen

Trikotagefabrik

Telf. 117

IKAST

Reserveret

S. S. V.

A. W. MILLING

Aktieselskab

Østerbro 37 a Telf. 88 og 89

AALBORG

**Den lollandske Landbo-
stands Sparekasse**

NAKSKOV

Stiftet 1870

Indskudskapital ca. 52 Mill.
Reserver ca. 3,8 Mill.

Vilh. Jensen

Murermester . Cementstøber

Tagsten . Mursten . Rør

Brande . Teg

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sønderjysk Teglindeindustri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tega 1700 - Tega 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjysk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Paallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

*Graasten
Teglværk*

GRAASTEN

Alsisk Frøavl^{A/s}

Telf. 18

Sønderborg

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol

Antager Frøavlere

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkellovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

HOTEL TØNDERHUS

Chr. Rasmussen

DANSKHEDENS NYE BORG

Restauration Værelse

Selskabslokaler

Telefon 622

Tønde

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

HOTEL SØNDERBORGHUS

Tscherning Hansen

DEN DANSKE BORG

Restauration Værelse

Selskabslokaler

Telefon 601 Sønderborg